

Јелена БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ*

СЕМАНТИЧКЕ И ТВОРБЕНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ГЛАГОЛА *БАСТАТИ* У ЦРНОГОРСКОМ ЈЕЗИЧКОМ ИЗРАЗУ

Апстракт: У раду је дата анализа облички различитих а значењски сродних примјера забиљежених код лексичке породице романизма *бастати*. Спроведеном формалном и семантичком анализом назначеног облика и изведеница које су често експресивно обојене, потврдиће се могућности семантичке реализације и употребе анализираних лексема, али и творачка снага и богатство црногорског језичког израза.

Кључне ријечи: црногорски говори, романизам, дијалектизам, семантика, творбени модел, изведеница, суфикс

1. Колико неки говор или говорна зона богате општу ризницу лекси­ке и шта у њу уносе као специфично и особено, настоји се показати дијалекатским рјечницима, који зависно од одабира методологије прикупљања и обраде лексичке грађе пружају увид или у особену или у општу лексику једног говорног подручја. Тако лексичка слојевитост, која је оличена у домаћим ријечима, на једној, и ријечима у којима је евидентирано присуство страног језичког елемента, на другој страни (обично оријенталног или романског), разоткрива творачку снагу, умијеће и креативност људи једнога поднебља, а вјештом читаоцу пружа и информацију о свим сферама њиховог битисања.

1.1. Несумњив је значај вјешто сакупљене, акценатски, граматички и семантички обрађене лексике једног говорног подручја када је у питању

* Стручни сарадник у Институту за језик и књижевност „Петар II Петровић Његош”, ЦАНУ

жеља да се испитивани говор отргне од заборавља. Но, тиме не престају питања која намећу поређења са рјечницима других сродних и несродних говора или етимолошка истраживања која иницирају наизглед изоловане и рјеђе потврђене лексеме, чији облик на први поглед може дјеловати нејасно. Зато се овим радом, макар дјелимично, покушава освјетлити некада етимолошки непрозирна група ријечи, тачније „породица” романизма *бастати* и ријечи које су настале разним срастањима, обично регуларним творбеним процесима нашег језика.

1.2. Увидом у доступну нам грађу (која је подразумијевала издвајање примјера из дијалекатских рјечника, монографија и осталих прилога из дијалектологије са црногорског говорног подручја), стиче се утисак да је употреба анализираних лексема својствена црногорским говорима и старијег и новијег типа. Тако романизми, који су истина фреквентнији у приморским говорима, не „запљускују” само обалу већ стижу и до долина, планинских врхова и пашњака континенталне Црне Горе¹. Важно је напоменути и да смо захваљујући исцрпној лексикографској обради анализираних примјера у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*² примијетили да су лексема *бастати* и бројне изведенице обиљежје како црногорског усменог тако и црногорског писаног језичког израза, те да су сврстане у скупину ријечи које су маркиране географски, квалификатором употребне вриједности *покрајинско* (покр.).

1.3. Да бисмо одгонетнули етимолошко значење дијалектизма *бастати*, морфолошку структуру ове ријечи рашчланићемо на два елемента: први који се доводи у везу са романским језичким елементом и други који се као инфинитивни наставак може подвести под стандардне творбене морфеме нашег језика³. Романско поријекло анализираних породице ријечи је несумњиво – основни облик *бастати* доводи се у везу са италијанизмом *bastare* („бити довољан”)⁴, који је по запажањима

¹ В.: *Значајан допринос лексикографској карти Црне Горе*, Извод из рецензије др Весне Липовац-Радуловић, у: Бранко Л. Шоћ, *Романизми и грецизми у црногорском језику*, Централна народна библиотека „Ђурђе Црнојевић”, Цетиње 2002, 7.

² *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Српска академија наука, књ. I, А-Богољуб, Београд 1959, 321–323.

³ В.: Снежана Петровић, *Из црногорске дијалекатске лексике*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, бр. L, Матица српска, Нови Сад 2007, 669.

⁴ *Етимолошки речник српског језика*, свеска 2: БА–БД, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, Београд 2006, 227.

Петра Скока неизвјесног поријекла⁵, односно грецизмом *bastazo* у италијанском језику („ја преносим”)⁶.

1.4. Но, семантички дијапазон и распрострањеност романизма *бастати* и лексема у вези са њим у црногорском језичком изразу завређују додатна тумачења и објашњења.

2. При лексикографској обради овог глагола у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*⁷ релевантни су сљедећи показатељи:

а) показатељ граматичке идентификације (која подразумијева навођење несвршеног вида и облика 3. л. једн. презента *баст̄а̄*, што препоставља закључак да анализирани глагол не остварује у промјени контрасте по лицима, односно да је безличан);

б) идентификација етимолошког квалификатора, при чему се уз поријекло одреднице наводи и оригинални лик из језика „даваоца” (гал. *bastare*, *бити довољан*);

в) квалификатор употребне вриједности према коме је анализирана лексема маркирана покрајински.

2.1. Такође, лексикографска обрада глагола *бастати* потврдила је да и овај глагол припада пунозначним ријечима, ријечима које развијају полисемију па су у оквиру истог рјечничког чланка одвојене његове семантичке реализације.

2.2. Навођење карактеристичног и ријетко потврђеног облика *бастан̄е* за 3. л. једн. през. мотивисано је одступањем у дистрибуцији наставка у односу на језик стандарда.

2.3. Информација о синтаксичкој позицији ријечи, дата испред дефиниције првог значења, евидентирана је са намјером да се покаже у којим синтаксичким условима глагол *бастати* остварује одређено значење. Тако са логичким субјектом у дативу значи: *смјети*, *усуђивати се*, *имати смјелости*, *храбрости*, *одважности*; *бити способан*.

2.4. Идентификација контекстне употребљивости, која стоји у загради иза лексикографске дефиниције, обично упућује на ограничену примјенљивост одредничке ријечи па је онај *коме нешто баста* обично способан (за нешто), односно има смјелости и храбрости (за нешто), на шта упућују и регистровани примјери.

⁵ Петар Скок, *Етимологијски рјечник хрватскога или српскога језика*, књ. 1, А – Ј, ЈАЗУ, 1971, 117.

⁶ Бранко Л. Шоћ, *Романизми и грецизми у црногорском језику*, Цетиње 54.

⁷ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 322.

Мало је коме Бјелопавлићу *бастало* ући у Спуж и убити Турчина; Њеклићима је вазда *бастало* и мучку и јавну рану видати⁸; Неће ти *бастат* да је пољубиш; *Баста* ли ти поћ до града⁹; ПрѠбај ме ударић ако ти *баста*¹⁰; ... но йди ако ти *баста*; Маљо је коме у то доба *бастало* рѠћ за господара грдну рјеч¹¹ ...

2.5. Наведеним значењем не исцрпљује се дијапазон значења овог глагола. Статус издвојеног значења добија и секундарна семантичка реализација глагола *бастати* па овај глагол, такође у конструкцији са дативом, остварује и јединствено значење: *ићи од руке (некоме)*.

Не баста му школа никако; Што је кутњица, радница, *баста* јој сваки посо¹²; *Баста* му све да ради¹³; *Баста* му све што *не баста* дрўгоме; Бљго му мајци, све му *баста*¹⁴; Ваља онѠм ДрѠгићевом сину све *баста*; ... *баста* му све да направи¹⁵; *Баста* му све чега се гѠђ привати¹⁶; Све му *баста* – и да учи, и да кѠси, и најљепшу ђевѠјку да йма¹⁷ ...

2.6. Захваљујући аутентичним примјерима, којима се илустровала употреба одредничке ријечи, стичемо утисак да је са изузетком примјера употребе ријетког облика *бастанѠ* из сарајевског часописа за забаву,

⁸ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 322.

⁹ Драго Ћупић, Жељко Ћупић, *Речник говора Загараца*, Српски дијалектолошки зборник XLIV, Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик, Београд 1997, 16.

¹⁰ Весна Липовац-Радуловић, *Романизми у Црној Гори, југоисточни дио Боке Которске*, Обод, Побједа, Цетиње – Титоград 1981, 28.

¹¹ Јелена Башановић-Чечовић, *Рјечник говора Зете*, Рјечници, књ. 6, ЦАНУ, Подгорица 2010, 54.

¹² *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 322.

¹³ Милош Вујичић, *Рјечник говора Проићења (код Мојковца)*, ЦАНУ, Подгорица 1995, 19.

¹⁴ Весна Липовац-Радуловић, *Романизми у Црној Гори, југоисточни дио Боке Которске*, 28.

¹⁵ Данијела Ристић, *Рјечник говора околине Мојковца*, Рјечници, књ. 5, ЦАНУ, Подгорица 2010, 43.

¹⁶ Јелена Башановић-Чечовић, *Рјечник говора Зете*, 54.

¹⁷ Рада Стијовић, *Из лексике Васојевића*, Српски дијалектолошки зборник, бр. XXXVI, САНУ, Институт за српскохрватски језик, Београд 1990, 133.

поуку и књижевност¹⁸ (Бојим се да нас неко кријући не нагрди, а да нам се не *бастане* осветити), далеко највећи број потврда са терена Црне Горе. Тако су се у рјечничком чланку посвећеном лексикографској обради нама интересантног глагола и његових деривата нашли примјери из збирки ријечи из Црне Горе из давних година: 1899, 1901, 1906, 1928, 1948, 1951, чији су аутори Андрија Јовићевић, Јован Маговчевић, Петар Шоћ, Радован Перовић, Мићун Павићевић, Петар Шобајић, Симо Шобајић, Милија Станић. Ипак, његову најстарију поврду, захваљујући доступној нам литератури, налазимо у Вуковом Рјечнику из 1818. године (То теби *не баста* учинити), а потом и у Српским народним пјесмама које је Вук „сакупио и на свијет издао” (Ђегођ има доброга Турчина, коме *баста* убит каурина)¹⁹.

3. Употреба овог глагола, чија семантичка реализације не одступа од назначене, посвједочена је и у дијалекатским рјечницима са црногорског говорног подручја. Тако статус одредничке ријечи глагол *бастати* добија у рјечницима говора Пиве, Ускока, мојковачког, никшићког, рожајског и васојевићког краја. У лексикографско обрађеним говорима Загарача, Зете и Његуша, обиљем аутентичних примјера посвједочена је фреквентна употреба овог глагола, који богати и лексички фонд говора Боке Которске, Паштровића, али и њиховог континенталног залеђа – Црмнице. Важно је напоменути да одредница која је навођена у акценатском лику који одговара испитиваном говорном подручју пружа податке и о акценатским, фонетским, морфолошким, па и о синтаксичким особинама. Тако се поред лика са „регуларним” акцентом *бàстати*, *бàстâ* у црногорским говорима новијег типа, уочава и лик са непренесеним акцентом у говорима старије акцентуације *бастâти*, *бастâ*. Истовремено је уочена и нестабилност финалног *-и* у облику инфинитива која резултира његовим губљењем *бàстат/бастâт*, те изненађујућа допуна у облику акузатива у рожајском говору (Бастâ *га свâшта напрâвит; Њу тô бастâ*)²⁰. Фонетски измијењен облик *баштати*, који се може објашњавати промјеном групе *ст>шт*, у Речнику САНУ обиљежен је као гласовна варијанта продуктивнијег глагола *бастати* (Нема Црногорца, да је био на мјесто Петрово, ако би му *баштало*, што не би исто учинио)²¹.

¹⁸ Речник српскохрватског књижевног и народног језика, 322.

¹⁹ Исто.

²⁰ Ибрахим Хацић, *Рожајски рјечник*, Културни центар Рожаје, Рожаје 2003, 19.

²¹ Речник српскохрватског књижевног и народног језика, 357.

4. Морфолошкој категорији именица, које додавањем суфикса *-дур* добијају значење имаоца особине (*nomina attributiva*), припада у црногорском језичком изразу продуктивна именица *бастадџур*, односно *бастадур*. *Етимолошки речник српског језика*²², напоменом да је именица *бастадур* свакако у вези са италијанизмом *бастати*, не поставља питање њеног поријекла. Семантичка реализација: „способан, умјешан, одважан човјек, прегалац” потврђена је од Мусићевих *Романизама у северо-западној Боки Которској*²³ преко *Романизама у Црној Гори* Весне Липовац-Радуловић до рјечника и дијалектолошких прилога црногорских говорних подручја која су релативно удаљена од мора, што уопштепуњује закључак о њеној распрострањености.

Бастадур у говору никшићког краја²⁴ *не узмиче тешкоћама*; у Васојевићима²⁵ *бастадур што види, то и начини*; у Мојковцу²⁶ је *бастадура бог за све дао*; у Ускоцима *бастадуру бог помаже*²⁷; и жене у Загарачу²⁸ су *бастадуре и све им баста*, а у Зети²⁹ је *бастадур вјешт за сваку раду*.

4.1. С обзиром на поријекло мотивног глагола и приличну непродуктивност суфикса *-(д)ур*, можда би очекивано, по узору на прилике у италијанском језику, ова именица гласила *бастадор*. Због тога је оправдана претпоставка изнесена у *Етимолошком речнику српског језика*³⁰ да је у питању домаћа креација од глагола *бастати*, настала по узору на фреквентне именице *гувернадур*, *трубадур* или *провидур*. Истина, уз претпоставку да се „романска посуђеница новијег поријекла” *бастадур* доводи у везу са венецијанским *bastador*, Срђан Мусић сматра да је „романски именични суфикс” *-dor* очекивано дао у говору сјеверозападне Боке *-дур*³¹.

4.1.1. На основу доступне нам грађе примјећујемо да је и ова именица (баш као и претходно анализирани глагол) склона фонетској варија-

²² *Етимолошки речник српског језика*, 227.

²³ Срђан Мусић, *Романизми у северо-западној Боки Которској*, књ. ХЛI, Филолошки факултет Београдског универзитета, Београд 1972, 131.

²⁴ Љубомир Ђоковић, *Рјечник никшићког краја*, ЦАНУ, књ. 17, Подгорица 2010, 39.

²⁵ Рада Стијовић, *Из лексике Васојевића*, 133.

²⁶ Данијела Ристић, *Рјечник говора околине Мојковца*, 43.

²⁷ Милија Станић, *Ускочки речник*, књ. 1, а – њушкало, Научна књига, Београд 1990, 25.

²⁸ Драго Ђупић, Жељко Ђупић, *Речник говора Загарача*, 16.

²⁹ Јелена Башановић-Чечовић, *Рјечник говора Зете*, 54.

³⁰ *Етимолошки речник српског језика*, 227.

³¹ Срђан Мусић, *Романизми у северо-западној Боки Которској*, 114.

цији, што оправдамо примјерима забиљеженим у југоисточном дијелу Боке Которске³² (Он ти је вѣлики *баштадур*; Што је тај Пѣро дѣбар *баштадур*).

4.2. Непродуктивна именица *бѣстѣр*, *бѣстѣра* коју биљежи Милија Станић на ускочком говорном подручју можда је лексема на први поглед несродна са овдје анализираним лексемама. Но, лексикографска дефиниција одредничке ријечи и примјер употребе (Вѣлики ње *бѣстѣр* – за мљѣсѣц дѣнѣ пѣтпуно (ј)е окриѣпио кѣћу³³) упутили су на повезивање њеног значења са значењем именице *бастадур*.

4.3. Од глаголског општег дијела – суфиксом *-иша* изводи се двородна именица *бѣстиша* која именује лица м. и ж. р. која се истичу у оном што значи основни глагол. Истина, слабије је продуктивности и посвједочена је само у говору Ускока. Категорији двородних именица придружујемо и именицу *бѣстѣдиша*, забиљежену такође на ускочком говорном подручју (Твоја је жѣна *бѣстѣдиша*. Вѣлим, брѣте, кад је чѣк *бѣстѣдиша*)³⁴. У рјечничком чланку посвећеном именици *бѣстѣдиша* у *Етимолошком речнику српског језика*, именица је објашњена као изведеница од именице *бастадур* уз претпоставку ишчезавања финалног *-ур*. Тиме се овом суфиксу приписује још једна творбена могућност која не претпоставља само извођење именица које именују лица која се истичу у оном што значи мотивни глаголски општи дио³⁵.

4.4. Изведеница са придјевом у основи чија семантичка реализација упућује на доминантност особине исказане придјевом је и именица *бѣстѣшлѣја*, посвједочена у говору Загараца (*Бѣстѣшлѣја* вѣлики бѣше³⁶). Калемљењем суфикса *-лија*, који је у ствари турског поријекла³⁷, и придјева изведеног од глагола *бастати*, настала је именица која дијелом има и шаљив призвук.

4.5. Облички необична и непродуктивна именица *бѣстѣшко*, посвједочена само у ускочком говору, семантички указује на имаоца особине која је исказана основном ријечју – придјевом *басташан*. У овој имени-

³² Весна Липовац-Радуловић, *Романизми у Црној Гори, југоисточни дио Боке Которске*, 29.

³³ Милија Станић, *Ускочки речник*, 25.

³⁴ Исто.

³⁵ Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I (граматички системи и књижевнојезичка норма)*, Научна књига, Београд 1989, 536.

³⁶ Драго Ћупић, Жељко Ћупић, *Речник говора Загараца*, 17.

³⁷ Михаило, Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I (граматички системи и књижевнојезичка норма)*, 485.

ци, можда више него у претходно анализираним, има хипокористичког призвука њежности, симпатије и благонаклоности и позитивног става говорника према ономе коме се говори, што оправдавамо примјером којим се потврђује њена употреба у говору ускочког подручја: *ѓвѓ је мајчѓн бастѓшко*³⁸.

4.6. Морфолошкој категорији именица ж. р., изведених од већ анализираних именица *бастадур*, припадале би и именице *бастѓдурица*, *бастѓдурка* и *бастѓдуша*. Без обзира на изведеност наведених именица различитим суфиксима, можемо констатовати да их обједињава како примарни моциони карактер суфикса тако и семантика која је у опису ових именица као одредничких ријечи представљена дефиницијом: „храбра, одважна, одлучна женска особа; жена бастадур”.

4.6.1. Несумњиво најпродуктивнији суфикс *-ица*, којим се гради неколико семантичких типова именица, не твори именицу са деминутивном нијансом у значењу, већ се именица *бастѓдурица* прије припаја продуктивном типу именица којима овај суфикс служи као моциони знак. Моционог карактера је и суфикс *-ка* у именици *бастадурка*, којем проф. Радосав Бошковић приписује општесловенски карактер (са изузетком словеначког језика)³⁹. Иако ријетко, суфикс *-уша* у именици *бастѓдуша* може се објашњавати и као моциони знак за именице ж. р. према именицама м. р., без очекиване пејоративне нијансе у значењу. Наиме, општепознато је да се суфиксом *-уша* изводе именице са значењем које је стилски обиљежено, те да је у творби пејоратива који имају погрдан квалификатив чест суфикс *-уша*⁴⁰.

5. Регистар карактеристичних изведеница са општим глаголским дијелом употпуњен је и придјевима као морфолошки продуктивном групом ријечи. Суфиксом *-ан* изведен је придјев *бѓстѓн*, забиљежен у Боки, пивском говорном подручју и никшићком крају са значењем: *способан, вриједан, предузимљив*. Примјер: *Морам бити бастана, треба да-*

³⁸ Милија Станић, *Ускочки речник*, 25.

³⁹ Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I (граматички системи и књижевнојезичка норма)*, 479.

⁴⁰ В.: Бранислав Остојић, *О супстантивној семантичко-творбеној структури неких црногорских пејоратива (На материјалу из Збирки ријечи са црногорског говорног подручја друге половине 19. вијека)*, у: Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица 1999, 51.

ти цевап ноликој ђеци⁴¹ доприноси необичности овако твореног придјева, који задржавањем непостојаног *a* у облику ж. р. одступа од продуктивног придјевског типа твореног овим суфиксом *a* који потврђујемо забиљеженим придјевом *ба̋стадӳран*, -рна, -рно. Изведен од именице *бастадур*, овај придјев означава особину онога што значи основна именица (Како се роди тако *бастадурно*, вјешто у сваку работу⁴²). Продуктивност суфикса *-ан* у саставу привидно сложеног *-шан* потврђујемо чешће забиљеженим придјевом *ба̋сташан* чија семантичка реализација у доступним нам рјечницима („одважан, предузимљив, окретан”) не упућује на уношење деминутивне значењске нијансе у новонастали придјев.

У никшићком крају *басташан је нечији син ко иједан*⁴³; *басташан чоек* је честа синтагма у говору Прошћења код Мојковца⁴⁴; *басташним момцима* нико ништа не смије у Загарачу⁴⁵; у Његушима је неко *басташан мимо људе*⁴⁶; у Грбљу се хвале да им *басташније младе* у кућу није улазило⁴⁷, а *басташној невјести* се радују и у Зети⁴⁸.

5.1. Претпостављамо да су придјев *ба̋стаст* и *ба̋сташаст* изведени суфиксом *-аст* од претходно наведених придјева будући да означавају јаче или слабије умањену особину коју казује придјев у основи. Наведено оправдава и лексикографска дефиниција ових придјева у доступним нам рјечницима („који је храбар у извјесној мјери”), али и податак о превази деминутивног значења који биљежи РСАНУ, а поткрепљује га примјером забиљеженим у Збирци ријечи са црногорског говорног подручја: Ово је момче *бастасто* и за пушку и за мотику⁴⁹. Навођење придјева *бастаст* и *басташаст* без финалног *t* у анализираним дијалекатским рјечницима само потврђује особину која добија статус системске у црногорским народним говорима – упрошћавање финалних консонантских група састављених од фрикатива *s* на првом и експлозивног дентала *t* на другом мјесту.

⁴¹ Светозар Гаговић, *Из лексике Пиве (село Безује)*, Српски дијалектолошки зборник, бр. LI, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, Београд 2004, 16.

⁴² Јелена Башановић-Чечовић, *Рјечник говора Зете*, 54.

⁴³ Љубомир Ђоковић, *Рјечник никшићког краја*, 40.

⁴⁴ Милош Вујичић, *Рјечник говора Прошћења (код Мојковца)*, 19.

⁴⁵ Драго Ђупић, Жељко Ђупић, *Речник говора Загарача*, 16.

⁴⁶ Аднан Чиргић, *Рјечник његушкога говора*, Матица црногорска, Цетиње, Подгорица 2009, 22.

⁴⁷ Весна Липовац-Радуловић, *Романизми у Црној Гори*, 28.

⁴⁸ Јелена Башановић-Чечовић, *Рјечник говора Зете*, 55.

⁴⁹ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 322.

6. Морфолошкој категорији именица изведених од придјева *басташан* припадају именице *басташница* и *басташа*. Од основе поменутих описних придјева граде се именице ж. р. које означавају женска лица са особином која је исказана основним придјевом: *предузимљиву, спретну женску особу*. У примјеру којим је потврђена употреба именице *басташа* у *Рјечнику никшићког краја*: Мара је *басташа*, држи и кућу и имање, анализирана именица заиста асоцира читаоца на способну жену. Но, примјер у рјечничком чланку загарачког рјечника: *Виће ли како се данас она басташа Јованка по свађа с момцима, иницира претпоставку о тзв. помјерености значења ове именице која овако употријебљена прије има негативну конотацију јер у свакодневним приликама свадљивост и није пожељан женски квалификатив.*

7. Именице које су значењски повезане и које припадају категорији апстрактних именица су *бастадурство* и *басташност*. Да именују особину („смјелост, храброст, способност”) коју има биће означено основном именицом, односно особину која је означена основним придјевом, потврдиће примјери из РСАНУ, забиљежени такође на црногорском говорном подручју: Иако су краће још у то вријеме сматране као нека врста јунаштва и *бастадурства*, дојадише господару давије; До прије 60 година није плијен сматран за порок, него је био прва проба јунаштва и *басташности* људске⁵⁰.

8. И црногорски писци, пишући језиком црногорских долина и долина која носи собом обиље изражајних предања и незабиљежених легенди, бирају и употребљавају дијалекатску лексиком која као стари језички образац несумњиво богати језик. Зато посвједочена употреба данас анализираних лексема у језику Михаила Лалића (*Баста мени погледати смрти у очи, није ми првина*⁵¹), Душана Ђуровића (*Али опет би се чојак бастадур и прегалац отео*⁵²; ... све јој пристаје и *баста*⁵³), Јанка Ђоновића (*Лука је бастадур, Лука је залога свакоме своме*⁵⁴), без обзира на то да ли је резултат свјесног одабира или спонтаности, подсећа на потребу израде рјечника појединих писаца који употребом, да-

⁵⁰ Исто.

⁵¹ *Речник српскохрватскога књижевног језика*, књига прва, А–Е, Матица српска, Матица хрватска, Нови Сад, Загреб 1967, 146.

⁵² Исто.

⁵³ Душан Ђуровић, *Дукљанска земља*, Београд 1939, 58.

⁵⁴ Јанко Ђоновић, *Нуно из Уругваја*, „КОЛЕ”, Никшић 1970, 44.

нас можда заборављене лексике, помажу у дешифровању њене семантичке реализације.

9. Формалном и семантичком анализом глагола *бастати* и изведеница које су у црногорском језичком изразу обично експресивно обојене, потврдило се лексичко богатство које носи неколико семантички сродних а облички изнијансираних примјера, те могућности њихове семантичке реализације и контекстуалне употребе. Анализирани примјери потврђују и колике су и какве су творачке способности говорника црногорског подручја који инвентивно, без обзира на поријекло мотивне ријечи, ствара лексику која временом добија карактер оне која се давно употребљавала, али не престаје да иницира разноврсна лексиколошка и лексикографска истраживања.

9.1. Извјесно је да данас анализиране лексеме ишчезавају пред налетима времена и да су у перцепцији данашњих слушалаца и читалаца обиљежене као непознаница која се може чути од ријетких изворних говорника, а маркираност временским, географским или стилским индикаторима (застарјело, покрајинско, необично) запоставља и сужава њихову употребу у необичном или ефектном изразу. Но, обрађујући ријечи и разврставајући значења у семантичкој хијерархији, лексикограф укршта најразличитија знања и искуства⁵⁵ те с правом стиче утисак да је у лексици подједнако необично и актуелно и оно што је сувише старо и оно што је сувише ново зато не будимо први који ново пробамо ни посљедњи да старо оставимо.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Башановић-Чечовић Јелена, *Рјечник говора Зете*, Рјечници, књ. 6, ЦАНУ, Подгорица 2010, 9–413.

Вујичић Милош, *Рјечник говора Прошћења (код Мојковца)*, ЦАНУ, Подгорица 1995, 7–140.

Гаговић Светозар, *Из лексике Пиве (село Безује)*, Српски дијалектолошки зборник, бр. LI, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, Београд 2004, 3–312.

Драгићевић Рајна, *Лексикологија српског језика*, Завод за уџбенике, Београд 2007, 17–333.

⁵⁵ В.: Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Завод за уџбенике, Београд 2007, 28.

Ђоковић Љубомир, *Рјечник никшићког краја*, ЦАНУ, књ. 17, Подгорица, 2010, 7–698.

Етимолошки речник српског језика, свеска 2: БА–БД, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, Београд 2006, 13–288.

Лексикографија и лексикологија, Зборник радова, Матица српска, Институт за српскохрватски језик – Београд, Нови Сад – Београд 1984, 9–227.

Липовац-Радуловић Весна, *Романизми у Црној Гори, југоисточни дио Боке Которске*, Обод, Пobjеда, Цетиње – Титоград 1981, 1–385.

Мусић Срђан, *Романизми у северо-западној Боки Которској*, књ. ХЛI, Филолошки факултет Београдског универзитета, Београд 1972, 7–274.

Остојић Бранислав, *О супстантивној семантичко-творбеној структури неких црногорских пејоратива (На материјалу из Збирки ријечи са црногорског говорног подручја друге половине 19. вијека)*, у: Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица 1999, 43–53.

Петровић Снежана, *Из црногорске дијалекатске лексике*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, бр. L, Матица српска, Нови Сад 2007, 669–676.

Речник српскохрватскога књижевног језика, књига прва, А – Е, Матица српска, Матица хрватска, Нови Сад, Загреб 1967, 7–866.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика, Српска академија наука, књ. I, А-Богољуб, Београд 1959, 3–690.

Ристић Данијела, *Рјечник говора околине Мојковца*, Рјечници, књ. 5, ЦАНУ, Подгорица 2010, 9–323.

Скок Петар, *Етимологијски рјечник хрватскога или српскога језика*, књ. 1, А – J, ЈАЗУ, 1971, 1–788.

Станић Милија, *Ускочки речник*, књ. 1, а – њушкало, Научна књига, Београд 1990, 1–532.

Стевановић Михаило, *Творба речи*, у: *Савремени српскохрватски језик I (граматички системи и књижевнојезичка норма)*, Научна књига, Београд 1989, 387–591.

СТИЈОВИЋ РАДА, *Из лексике Васојевића*, Српски дијалектолошки зборник, бр. XXXVI, САНУ, Институт за српскохрватски језик, Београд 1990, 119–381.

СТИЈОВИЋ РАДА, *Романизми у говору Васојевића*, у: *О лексичким позајмљеницама*, Зборник радова са научног скупа „Стране речи и изрази у српском језику, са освртом на исти проблем у језицима националних мањина”, Суботица – Београд 1996, 277–299.

Ђупић Драго, Ђупић Жељко, *Речник говора Загарача*, Српски дијалектолошки зборник XLIV, Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик, Београд 1997, 3–577.

Хаџић Ибрахим, *Рожајски рјечник*, Културни центар Рожаје, Рожаје 2003, 7–227.

Чиргић Аднан, *Рјечник његушког говора*, Матица црногорска, Цетиње, Подгорица 2009, 7–263.

Шоћ Л. Бранко *Романизми и грецизми у црногорском језику*, Централна народна библиотека „Ђурђе Црнојевић”, Цетиње 2002, 5–217.

Jelena BAŠANOVIĆ-ČEČOVIĆ

SEMANTIC AND FORMATIVE POSSIBILITIES OF THE VERB
BASTATI IN MONTENEGRIN LINGUAL EXPRESSION

Summary

The paper gives the analysis of examples that are different in form and similar in meaning of the lexical family of romanism *bastati*. The conducted formal and semantic analysis of this form and derivatives that are usually expressively coloured will confirm the possibility of semantic realisation and use of analysed lexemes, and formative strength and abundance of Montenegrin lingual expression.

Key words: dialects in Montenegro, Romanism, dialectism, semantic, formation model, suffix

